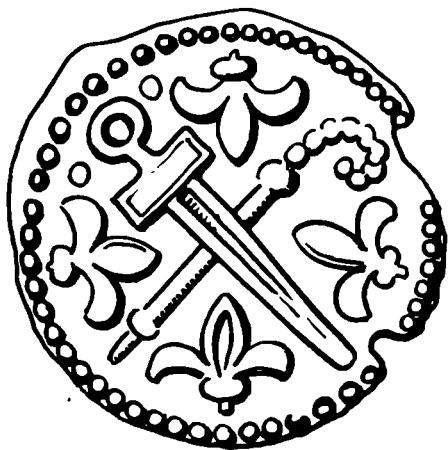

Absalon som Statsmand.

Af Udenrigsminister, Dr. phil. *L. Moltesen.*

I det Tidsrum, vi kalder for Valdemarernes, og i hvilket Absalons Statsmandsgerning lyser, fremstaar rundt i Europa kraftige Fyrster, der snart støttede, snart modarbejdede af kirkelige Høvdinger samler Stammer og Lande til nationale Enheder under een Konge og under een Lov. Samtidig søger kraftige Paver, støttet af Munkeordener, at lægge disse nationale Stater med deres Konger og Love ind under den internationale Idé, som den katolske Kirke repræsenterer, og at samle Europas Forenede Stater til Korstog mod de vantro.

Kong Valdemar og Biskop Absalon gjorde Tidens Gerning i og for Danmark. Et lykkeligere Samarbejde end det, der fandt Sted mellem disse to: den danske Kongeætling og den sjællandske Høvdingesøn, har man aldrig set. Naar man taler om den ene af dem, maa man altid have den anden i Tanken.

Forholdet mellem dem belyses af følgende: Da den danske Flaade 1160 laa ved Masnedø for at angribe Venderne, tilbød Kong Valdemar Flaaden at vende hjem, fordi Bøndernes Høvdinge paastod, at de manglede Proviant, og at Toget vilde mislykkes, fordi man i Venden var forberedt paa Angreb. Da Absalon bebrejdede Valdemar det, og denne svarede, at han havde gjort det „for at ikke saa mange tapre Mænd skulde udsættes for Fare“, svarede Absalon: „Vov saa et Togt med de fejge! Sejrer de, er det jo godt, og lider de Nederlag, er Tabet ikke stort.“

Paa det Tidspunkt, de to Mænd træder ind i Danmarks Historie, karakteriserede Tyskeren Helmold i sin „Slavekrønike“ Danskerne saaledes: „Det er kun Borgerkrige, de viser Styrke i“, „hjemme er de stridbare nok, men udadtil er de ukrigerske“, „de danske Konger er nemlig dorske og slappe, stadig holder de Gilder, og altid er de drukne, derfor næsten altid ufølsomme for de Slag, der rammer dem“. Samtidig laa en Tredjedel af Landet øde. Fyen var øde, Jyllands Østkyst var hærget, Sjællands Sydrand forladt, Lollikkerne svarede Afgift til Venderne, og Falstringerne spillede under Dække med dem.

Men som Sakso siger: „Der findes ikke det, der ikke maa bøje sig for Geniet“ — og ved Geniet tænker han og vi i denne Sammenhæng paa Absalon. Han gjorde Danskerne til et ædrueligt og daadskraftigt Folk ved at hævde den kristne Moral og samle Folkets krigerske Evner mod dem, der vilde lægge Landet øde, Venderne, og ved sit diplomatiske Snille gjorde han Danmark uafhængigt af den tyske Kejser, der vilde gøre det til et Lydland. Ved sit Statsmandsværk skabte han et Danmark, der var Østersøens Herre og en Tid indtog den Stormagtsstilling, som et livskraftigt Folk maa have at se tilbage paa og spejle sig i. Han havde for Øje de høje Maal, som Danske aldrig kan lade af Syne, men som maa tilpasses af os hver efter sin Tid — jeg behøver ikke her at nævne, hvad Absalon betød for Danmarks nationale Genfødelse i det 19. Aarhundrede, men tillad mig at minde om, at en Mand som Tietgen sagde, at han satte sig samme Maal som Absalon, naar han skabte det Forenede

Dampskibsselskab, Store Nordiske og Privatbanken og rejste Marmorkirken af dens Ruiner.

Da Absalon efter Blodnatten i Roskilde og Slaget paa Grade Hede, endnu inden han havde naaet den kanoniske Alder, var blevet valgt til Biskop i Roskilde i December 1157, samler han straks sine Mænd og slaar Venderne ved Boeslunde. Han var imidlertid klar over, at Kampen mod disse ikke vedvarende kunde føres privat og enkeltvis, selv om Roskilde-Borgeren Veteman med sine 22 Skibe havde uskaadeliggjort 82 vendiske. De slaviske Folk, som vi kalder Vender, havde trængt de germanske Folk i Tyskland længere og længere mod Vest. De syntes i lang Tid uimodstaaelige. Deres Svaghed var imidlertid da som nu, at de manglede organisatorisk Evne, de manglede Disciplin og Ledelse. Dette gav Henrik Løve Sachserne, og med disse trængte Hertug Henrik nu Venderne ud og anlagde de tyske Stæder som Kolonier ved Østersøens Kyster. Paa samme Maade maatte Danskerne gaa frem disciplinerede og disciplinerende; det var netop en Opgave for Absalon, der selv disciplineret elskede Orden og Lydighed. Ved sine mangfoldige Vendertog, som han ledede lige saa meget ved Ord som Daad, friede han de danske Farvande for de vendiske Sjørøvere, saaledes at Landbrugsvare og Heste kunde føres fra Danmark til de tyske Stæder i Vendland, og saaledes at Skaanes Sydkyst kunde blive en europæisk Handelsplads. Men da Venderfaren var afværget, stod en endnu større Fare tilbage, den at blive opslugt af Tyskland. Paa Handelens Omraade var Tyskerne de ledende. Den begyndende Købstaddannelse var under tysk Indflydelse, en stor Del af Borgerne i Roskilde var saaledes tyske. Den nye Kultur med de fine Moder, der kom dels med disse Borgere, dels med de Prinser, der søgte Støtte ved Kejserhoffet for deres Tronkrav, fortrængte den gamle danske Bondekultur. Politisk set, ja, saa havde jo selv den store Kong Valdemar aflagt Lensed til den tyske Kejser, og i 1162 maatte Absalon i Dôle i Franche Comté se paa, at han gentog sin Lensed og sluttede sig til den kejserlige Politik mod Pave Alexander III.

For Absalon var Tyskerne de Danskes Arvetjende, og i Kampen mod dem, hvad enten det var under Førerskab af

Kejser Frederik, Barbarossa eller af Sachserhertugen Henrik Løve, brugte han det samme politiske Rænkespil som hans Modstandere. Snart støttede han Henrik Løve mod Kejseren, snart Kejseren mod Henrik Løve for derved at svække dem begge. Ved Magt og ved Snildhed naaede Absalon at skaffe Danmark Herredømmet over Rygen, Pommern og Mecklenburg, saaledes at Knud Valdemarsøn kunde kalde sig Danernes og Slavernes Konge og gøre Danmark helt uafhængigt af den tyske Kejser. Danmark var nu Østersøens Herre.

Det var i Kamp mod Venderne og Tyskerne, Absalon saa sin udenrigspolitiske Opgave, medens Kong Valdemar ogsaa havde Planer om at forny Danmarks Vælde over Norge. Ved at standse Korntilførslen til Norge, tvang Kong Valdemar Er-ling Skakke til at anerkende hans Overhøjhed over Viken. Men Kong Sverre betragtede Absalon som en Opkomling, og han skaffede de landflygtige norske Biskopper et Fristed i Danmark og betænkte dem i sit Testamente.

Kort efter Slaget paa Grade Hede havde Kong Valdemar ladet slaa Mønt med Konge og Biskop overfor hinanden og med Sværd og Krumstav korslagte. I Opretholdelse af denne Forening udviklede Absalon sit største Snille. Ærkebiskop Eskild havde ikke megen Respekt for Kongemagten, hvis Ynkelihood han hyppigt havde haft Lejlighed til at se. Hans egne Dattersønner blev grebne i Sammensværgelse mod Kong Valdemar. Eskild sagde engang til Absalon, da han vilde have ham over paa sin Side mod Kongen: „Jeg er mere vant til at byde end til at lyde.“ Absalon svarede ham: „Jeg er ganske vist efter min Ed skyldig at yde dig som min Ærkebiskop Huldskab og Troskab, men jeg er tillige Kongens tro Tjener. Dertil kommer, at det i sin Tid, dengang Kongerne stredes om Riget, ikke var nær saa farlig en Sag at lægge sig ud med dem, men Valdemar staar enevældig for Styret, og ham er det taabeligt at ville tage med Magt; selv om vi med forenede Kræfter drog imod ham, opnaaede vi ikke andet end fælles Tab og Ulykke.“

Det var netop Sagen, Danskerne var nu i Kraft af Absalons Politik samlet om een Konge, der var Personliggjørelsen af alles fælles Stræben. Forsvaret, der før var private Fore-

tagender, var nu blevet en Statsopgave, og det nye ensartede Skattesystem gav Kongen økonomisk Rygrad. Kongemagten fæstnedes ved, at Valdemars lille Søn Knud, der var blevet hyldet under Rygen af de danske Høvdinger, i 1170 blev kronet og salvet i Ringsted til Danmarks Konge, samtidig med at hans Farfader Knud Lavard blev helgenkaaret. Ved den Højtidelighed var Ærkebiskop Eskild, Ærkebiskop Stephan af Upsala og Biskop Helge af Oslo til Stede. Her ved skabte Kirken Helligheden om Knud Lavards Æt og fæstnede Tronfølgen indenfor de ægtefødte Kongesønner. Ethvert Forsøg paa at rokke herved slog Absalon hensynsløst ned, om end han derved skulde gaa mod selve Paven. Biskop Valdemar af Slesvig, en Søn af Knud Magnussøn, avlet udenfor Ægteskab med en anden Mands Kone, opkaldt efter Kong Valdemar, opdraget i Kongsgaarden, uddannet til Gejstlig, maaske nok for at han ikke skulde blive Tronkræver, gjort til Biskop i Slesvig, var en Mand med sjældne indtagende Egenskaber, men særpræget ved sin Byrd og sin Stilling mistede han efterhaanden Balancen, sammensvor sig med de norske og svenske Konger og Greven af Holsten mod Danmark for selv at blive Konge her. Denne Mand maatte trods sin Bispestilling, trods Pavebuller henslæbe sit Liv i mange Aar som Fange paa Søborg, og det med udelt Tilslutning fra Absalon og Rigets andre Bisper.

Absalon krævede Lydighed mod Kongen af samme ubetingede Art som den, Munkene maatte vise overfor Abbeden. Han havde i Munkesamfundet set, hvor store Ting der kan udrettes, naar alle vil det samme. Det var Cistercienserordenen, som især havde hans Yndest, hans eget Kloster i Sorø var et Cistercienserabbedi ligesom ogsaa det af ham stiftede Vor Frue Kloster i Roskilde. Medens Absalon drev Storpolitik, gik Cisterciensermunkene i Spidsen for Opdyrkning af Landet og skabte derved det solide økonomiske Grundlag for Danmarks Vælde.

Absalon forstod Sjællænderne, og de forstod ham — Skaaninger og Jyder var uvillige imod ham, deres stejle Uafhængighedsfølelse rejste sig mod den Rigsenhed og Disciplin, han vilde gennemføre, ikke mindst dog mod Bispetienden.

Bittert var Skaaningernes Oprør mod Absalon, efter at han i 1177 var blevet Ærkebiskop i Lund samtidig med, at han dog vedblev at være Biskop i Roskilde. De rejste sig først mod de sjællandske Herremænd, der af Absalon fik Kirkegods at styre ovre i Skaane, men senere mod Stornændene overhovedet. Med Haardhed blev Oprøret slaaet ned, og uanfægtet sad han derefter paa Ærkebiskopstolen i Lund til sin Død. Som Ærkebiskop byggede han Kirker og Klostre, arbejdede for ensartet Gudstjeneste over hele Landet, ligesom ogsaa for Cølibatet. Han reformerede de danske Helligenlister, som vi havde modtaget fra Bremen, og han lod Ansgars Navn stryge ud af dem. Meget betegnende, fordi Bremerbispen støttet paa Ansgars Navn gjorde Krav paa Overhøjhed over hele Norden, medens Absalon hævdede sig som Danmarks Ærkebiskop, Sveriges Primas og pavelig Legat. Bremerkirken havde tillagt Missionen derfra langt større Betydning og videre Omfang for Norden end den havde, saa det var ikke alene en national, men ogsaa en historisk Reaktion, der her fik Udtryk, ligesom ogsaa hos Saxo, der kun i Forbigaaende nævner Ansgar.

Ved sin Politik skabte Absalon et dansk Folk, der fra Ejder til Götaelv stod samlet om Kongemagten, støttet baade af de kirkelige og verdslige Høvdinger og med en solid økonomisk Grundvold i Kraft af et nyt ensartet Skattesystem og et for Landet fastlagt Hærvæsen. Derved skabtes den Sikkerhed til Lands og til Vands, som muliggjorde det store Opsving paa det økonomiske Omraade, saaledes at den ene nye Landsby opstod ved Siden af den anden og Kirker byggedes over hele Landet, og som tillige muliggjorde den levende Handel paa Østersøen, der skabte en mere almen verdslig Kultur ved Siden af Klosterkulturen.

Absalon er den største og den lykkeligste af danske Statsmænd. Han var Sjællænder, men derfor ikke mindre dansk, han var dansk, men derfor ikke mindre katolsk; det vil i denne Sammenhæng sige international. Ligesom han er et Eksempel paa, at med stigende Individualitet følger stigende Universalitet, er han et Eksempel paa, at med stigende Nationalitet følger stigende Internationalitet. Og hver Gang det dan-

ske Folk forfalder til materialistisk Sløvsind, saa vi maa finde os i, at vore Naboer kalder os for et dovent, dvaskt og usammenhængende Folk, da vil der dog være en Rest tilbage, som vil udbryde:

. . .
Du høje Aksel med Bispestaven:
Advar os for Udslettelsens Dom,
og vis, hvorfra vor Frelse kom!

og en ny Ungdom vil skabe et nyt Danmark med „gosselynne
hoppfull håg och fantasi!”

~~~~~